

ресурсів дозволить забезпечити балансування соціо-еколого-економічних інтересів та досягнення стратегічних планів розвитку лісового господарства. Головною особливістю запропонованої моделі є залучення громадських інститутів в бізнес-процес. В рамках обґрунтованих пропозицій вартим є реалізація потенціалу саморегулюючих професійних об'єднань лісокористувачів з метою контролю якості виробництва та реалізації продукції лісового господарства. Спираючись на економічну сутність систему управління і застосовуючи його модель, можна відстежувати якість екологічно орієнтованого управління використання лісових ресурсів, пропонувати напрямки вдосконалення механізму з урахуванням стратегічних цілей і виникаючих проблем.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Fujimori T. Ecological and Silvicultural Strategies for Sustainable Forest Management / T. Fujimori. – Amsterdam: Elsevier Science, 2010. – 416 p.
2. Голян В.А. Екологізація підприємницької діяльності у лісовому господарстві: методологічні засади та інституціональне забезпечення / В.А. Голян, С.М. Демидюк, Т.Д. Мельник // *АгроСвіт*. – 2011. – № 24 – С. 3–8.
3. Карпук А.І. Інституціоналізм як методологічна парадигма формування системи ринкового регулювання лісокористування / А.І. Карпук // *АгроСвіт*. – 2011. – № 15 – С. 16–20.
4. Шкуратов О.І. Оцінка конкурентного потенціалу лісгосподарських підприємств / О.І. Шкуратов // *Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць*. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.03. – С. 309–314.
5. Ярова І.Є. Організаційно-економічні засади розвитку екологічно орієнтованого управління лісгосподарством / І.Є. Ярова // *Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць*. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.03. – С. 304–314.
6. Незнакина К.В. Институциональный механизм управления регионом как способ формирования эффективной экономической политики страны // *Теория и практика корпоративного менеджмента: сборник научных статей*. – 2011. – Вип. 8. – С. 120–124.
7. Доможирова К.В. Процессно-институциональная модель управления лесопользованием в регионе / К.В. Доможирова // *Региональная промышленная политика как база качественного неиндустриального подъема производительности труда и инновационной конкурентоспособности корпораций: сборник статей между. научн.-практ. конф.* (Пермь, 27-28 ноября 2014 г.). – Пермь, 2014. С. 269–275.
8. Дребот О.І. Інституціоналізація лісового сектора економіки в контексті сталого розвитку України: [монографія] / О.І. Дребот. – К.: ТОВ «ДІА», 2012. – 336 с.

УДК 349.4(477)

Грещук Г.І.
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри геодезії і геоінформатики
Львівського національного аграрного університету*

ЗЕМЛЕУСТРІЙ ЯК ЕКОЛОГІЧНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У статті розкривається можливість використання землеустрою як екологічно-економічного інструменту забезпечення сталого розвитку. Пропонується порядок удосконалення чинних положень з землеустрою. Запропоновано нові підходи до формування та затвердження проектів та документації з землеустрою.

Ключові слова: землеустрій, документація, земельні відносини, правове регулювання, земельні ресурси.

Грещук Г.И. ЗЕМЛЕУСТРОЙСТВО КАК ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ИНСТРУМЕНТ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

В статье раскрывается возможность использования землеустройства как эколого-экономического инструмента обеспечения устойчивого развития. Предлагается порядок совершенствования действующих положений по землеустройству. Предложены новые подходы к формированию и утверждению проектов и документации по землеустройству.

Ключевые слова: землеустройство, документация, земельные отношения, правовое регулирование, земельные ресурсы.

Hreschuk G.I. LAND MANAGEMENT AS AN ECOLOGICAL AND ECONOMICAL INSTRUMENT TO PROVIDE SUSTAINABLE DEVELOPMENT

In the article described the possibilities of land management as the ecological and economic instrument for the sustainable development. Proposed procedure for improving existing regulations on land management. Presented new approaches to the development of land management projects and documentation.

Keywords: land management, documentation, land relations, legal regulation, land resources.

Постановка проблеми. Метою функціонування агропромислового комплексу від моменту його створення до сьогодні було та залишається одне із найважливіших завдань – формування продовольчої безпеки, забезпечення суспільства сільськогосподарською продукцією, а суб'єктів господарювання – сільськогосподарською сировиною. На жаль, сьогодні спостерігаються тенденція до зменшення кількості населення країни та одночасне збільшення посівних площ. З одного боку, це б мало зняти надмірне навантаження з ґрунтів та

забезпечити екологізацію сільськогосподарського виробництва, проте ми спостерігаємо зменшення ефективності використання сільськогосподарських угідь. Дієвим механізмом регулювання використання земельних ресурсів є затвердження науково-обґрунтованих проектів землеустрою. Причому для відповіді на вимоги сучасності землеустрій повинен базуватись не лише на адміністративних, але й на ринкових механізмах регулювання земельних відносин. Саме тому важливо розглянути ефективність землеустрою як екологічно-економічного

інструменту забезпечення сталого розвитку аграрного сектору.

Найважливішими цілями такого підходу є відновлення якісних характеристик земельних ресурсів та сталий розвиток аграрного сектору на основі підвищення екологічно-економічної ефективності організації земельних відносин, зростання виробничого потенціалу територій, підвищення рівня життя населення, покращення умов праці населення, зайнятого в сільськогосподарській сфері.

Підвищення економічної ефективності використання земельних ресурсів є невід'ємною складовою функціонування екологічно-економічного механізму регулювання земельних ресурсів та землеустрою. Проте не слід забувати про екологічні та соціальні показники, які мають бути врівноважені між собою для формування умов, які забезпечать зростання демографічних, соціальних, екологічних, економічних та виробничих показників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями організації землеустрою та підвищення ефективності використання земельних ресурсів в процесі здійснення сільськогосподарської діяльності в Україні приділяли свою увагу такі вітчизняні та закордонні вчені, як, зокрема, С.М. Волков [2], Д.С. Добряк [3], Т.В. Лісова [4], Л.Я. Новаковський, Р.В. Тихенко [5], А.М. Третяк [6].

Проблеми сучасного землеустрою досить детально висвітлив Д.С. Добряк. Вивчаючи історичний аспект формування землеустрою на території України, науковець зазначає, що процеси становлення землеустрою зазнавали значного впливу Росії, а згодом – Радянського Союзу. Після набуття Україною незалежності землеустрій почав розвиватись власним шляхом, проте слід Радянської школи помітний досі. Т.В. Лісова розглядає землеустрій з юридичної точки зору та висвітлює сучасні проблеми землеустрою в розрізі адміністративно-правового забезпечення як інструмента впливу на організацію землеустрою в Україні. Р.В. Тихенко розглядає організацію землеустрою як інструмент підвищення ефективності використання землі, вказуючи на те, що науковий підхід до організації таких заходів дасть змогу не лише підвищити ефективність сільськогосподарського виробництва, але й забезпечити збереження земельних ресурсів в комплексі з нарощуванням природного та економічного потенціалу країни, оптимізувати міжгалузевий і міжрегіональні розподіли земельних угідь, територіальну організацію виробництва.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте недостатньо уваги приділяється саме екологічно-економічним аспектам організації землеустрою, які дадуть змогу залучити ринкові інструменти до процесів регулювання земельних відносин та підвищити ефективність використання землі як з екологічного, так і з економічного боків.

Мета статті. Сучасні умови господарювання вимагають підвищення ефективності використання земель в процесі сільськогосподарської діяльності. Підвищити екологічно-економічну ефективність можливо в результаті удосконалення нормативно-правової бази з землеустрою, розробки та впровадження нових теоретичних засад з метою посилення значення ринкових механізмів підвищення ефективності в результаті затвердження проектів землеустрою та здійснення землевпорядної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вітчизняний та закордонний досвід демонструє, що ефективне використання сільськогосподарських земель неможливе без чіткого та науково обґрунтованого

регулювання земельних відносин. Необхідна наявність регулятивних інструментів, одним з яких є землеустрій. Такий інструмент здатен вирішувати правові, соціально-економічні та екологічні задачі, забезпечуючи тим самим збалансований розвиток регіонів та реалізацію державних стратегій.

Землеустрій спрямований на забезпечення екологічного та економічного раціонального використання земельних ресурсів, регулювання земельних відносин між їх суб'єктами, затвердження та реалізацію державних програм розвитку регіонів та галузей, формування дієвого механізму організації процесів сільськогосподарського виробництва та охорони навколишнього природного середовища.

Однією із наявних сьогодні проблем є застарілість інформаційних баз та порушення послідовності процесів їх поновлення. Це призвело до погіршення якості планово-картографічних баз, які є основою для розроблення проектів землеустрою. Оскільки такі проекти розробляються на основі даних, які були актуальні десятиліття тому, важко говорити про їх об'єктивність, наукове обґрунтування та екологічно-економічну ефективність. На регіональному рівні ситуація не краща, поступово втрачається відповідність категорій землі та інформація про землекористувачів земельних ділянок.

Сьогодні більшість новоутворених сільськогосподарських підприємств не володіє проектами землеустрою, які б забезпечували екологічно-економічне використання земельних ресурсів, наукове обґрунтування сівозміни та регулювання сільськогосподарської діяльності згідно з Законом України «Про землеустрій» [1].

В результаті політики екстенсивного розвитку агропромислового комплексу ще з радянських часів половина території нашої країни сьогодні знаходиться в стані, який характеризується надмірним показником освоєності земельного фонду та низьким рівнем узгодженості екологічних, економічних та соціальних чинників сталого розвитку територій та збалансованого землекористування. Необхідне підвищення питомої ваги екологічно-стабільних угідь, що забезпечить покращення якісних показників навколишнього природного середовища.

Розробка проектів землеустрою, які б враховували сучасний економічний та екологічний стан земельних ресурсів, впровадження необхідних природоохоронних заходів – задачі не лише організаційної складової. Раціональний вихід із ситуації можливо досягнути лише шляхом комплексного екологічно-економічного підходу до складання документації з землеустрою та включення процесів з землеустрою в основний процес господарської діяльності підприємств нашої країни (рис. 1).

Застосування землеустрою як екологічно-економічного інструменту забезпечення сталого розвитку територій (рис. 1) включає в себе всі основні етапи впровадження будь-якого екологічно-економічного інструменту в господарську діяльність:

1) *планування* – включення до проектів землеустрою елементів, які забезпечать в процесі їх реалізації екологічну та економічну складові підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва;

2) *виробництво* – безпосередня реалізація запланованих заходів в процесі сільськогосподарського виробництва;

3) *контроль* – всі здійснені природоохоронні заходи на підприємстві повинні контролюватись як внутрішніми підрозділами, так і зовнішніми перевіряючими; необхідність внутрішньогосподарського

Рис. 1. Схема функціонування
екологічно-економічного інструменту землеустрою
Джерело: власна розробка автора

контролю зумовлена тим, що контроль зовнішній, з огляду на вибірковість та недостатню періодичність перевірок, не в змозі надати достатньо оперативної інформації для прийняття управлінських рішень; а оперативні, раціональні та науково обґрунтовані управлінські рішення є запорукою підвищення ефективності як самого виробництва, так і природоохоронних заходів, що реалізуються на підприємствах;

4) *впровадження результатів контролю* – важливо пам'ятати, що контроль (як зовнішній, так і внутрішній) – це не самоціль, а лише механізм збирання та накопичення інформації про діяльність сільськогосподарського підприємства. Використання цієї інформації для внесення коригуючих змін в планування наступних виробничих циклів забезпечує удосконалення процесів сільськогосподарського виробництва та природоохоронних заходів.

Впровадження екологічних та економічних заходів в систему розробки та затвердження документації з землеустрою відбувається з метою пошуку та обґрунтування такого варіанту земельних відносин в процесі сільськогосподарської діяльності, який би задовольнив усі вищеперераховані аспекти та створив умови для сталого розвитку території та збалансованого землекористування з мінімальним втручанням зовнішніх органів контролю.

Оцінити ефективність того чи іншого варіанту використання екологічно-економічних інструментів в процесі сільськогосподарської діяльності можливо таким чином: коли йдеться про економічну складову, потрібно оцінити приріст доходів від впровадження природоохоронних заходів та порівняти його з понесеними на ці заходи витратами. Аналогічно потрібно розрахувати і екологічний ефект. Проте в такому разі оцінюються не отримані додаткові доходи, а попереджені збитки, які для ефективності здійснених заходів мають бути більшими, ніж обсяг витрат, що був понесений на попередження таких збитків. Зрештою, коли розраховані показники ефективності кожного з варіантів, серед них обирається те, що передбачає найвищу ефективність, та затверджується відповідними документами, які потім стануть

частиною документації з землеустрою та сформулюють наукове обґрунтування природоохоронної діяльності суб'єктів господарювання.

Проте необхідно зазначити, що не завжди найбільш економічно вигідний проект буде оптимальним в тому чи іншому випадку. Тому для вибору оптимального проекту існує два різні підходи:

- досягнення максимального економічного ефекту;
- орієнтація на мінімізацію витрат для забезпечення максимального екологічного ефекту.

Перший підхід описано вище, тому додаткового пояснення він не потребує. А от другий підхід необхідно розкрити детальніше, аби прояснити його переваги перед першим в деяких випадках. Другий підхід застосовується у випадках, коли йдеться про збереження та охорону навколишнього природного середовища. Тобто економічний ефект від використання земельних ресурсів може бути досить позитивним та переважати над розмірами розрахункових збитків, проте погіршення якості земельних ресурсів і доквілля загалом може запустити негативну ланцюгову реакцію, збитки від якої будуть колосальними і водночас непередбачуваними. А отже, і невідображеними в планових розрахунках, що ставить економічну та екологічну ефективність такого варіанту під велике питання.

Висновки. Для забезпечення підвищення екологічно-економічної ефективності використання земельних ресурсів необхідно здійснити такі удосконалення у сфері землеустрою:

- забезпечити повноту та достовірність вхідної інформації, на базі якої затверджуються проекти землеустрою загальнодержавного, регіонального та місцевого значення;
- удосконалити положення чинного законодавства стосовно економічного стимулювання суб'єктів господарювання до створення актуальних та дієвих проектів землеустрою для забезпечення збалансованого розвитку земельних відносин в Україні;
- створити ефективний механізм контролю за процесом сільськогосподарського виробництва відповідно до такого виробництва проектам з землеустрою загальнодержавного, регіонального та місцевого значення.

Зазначені вище удосконалення дадуть змогу землеустрою розкритись як екологічно-економічний інструмент забезпечення сталого розвитку як окремих територій, так і країни загалом. Запропоновані заходи дадуть змогу забезпечити ефективне функціонування екологічно-економічних механізмів сталого розвитку територій та збалансованого землекористування в галузі сільського господарства.

Науково обґрунтовані підходи до створення та затвердження документації з землеустрою дадуть змогу створити стабільну основу для оперативного та ефективного регулювання екологічної та економічної рівноваги агровиробництва, забезпечити умови для вирішення екологічно-економічних проблем розвитку сучасних сільськогосподарських підприємств.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про землеустрій : Закон України / Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/858-15>.
2. Волков С.Н. Землеустройство. Теоретические основы землеустройства : [учебник для студентов высших учебных заведений по землеустроительным специальностям] / С.Н. Волков. – М. : Колос, 2001. – 496 с.
3. Добряк Д.С. Проблеми сучасного землеустрою / Д.С. Добряк //

- Землепорядний вісник. Державний комітет України по земельних ресурсах. – 2012. – № 1. – С. 30–34.
4. Лісова Т.В. Землеустрій як засіб охорони та відновлення земель сільськогосподарського призначення / Т.В. Лісова // Розвиток організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі : матеріали «круглого столу», присвяч. пам'яті проф., д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України О.О. Погрібного. – Х., 2014. – С. 117–119.
 5. Тихенко Р.В. Землеустрій як наукова основа організації екологобезпечної використання та охорони земельних ресурсів / Р.В. Тихенко, А.М. Колесник // Землеустрій, кадастр и моніторинг земель. – 2012. – № 3–4. – С. 28–32.
 6. Третяк А.М. Основні напрями змін та удосконалення державної земельної політики в Україні / А.М. Третяк // Національна безпека і оборона. – 2009. – № 3. – С. 58–63.

УДК 330.15

Іщенко О.А.
доктор економічних наук,
директор

Товариства з обмеженою відповідальністю «СММ»

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПРОГРАМНА РЕАЛІЗАЦІЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ ЕКОЛОГО-ЕКСПЕРТНИХ ПРОЦЕДУР

У статті розглянуто інформаційно-програмне забезпечення еколого-експертних процедур. Обґрунтовано необхідність автоматизації процесу проведення еколого-експертних процедур. Проаналізовано вітчизняний досвід використання багатоцільових та спеціалізованих автоматизованих програмних продуктів для здійснення еколого-експертних процедур. Наведено основні програмні продукти, побудовані на базі використання сучасних ГІС-технологій, систем передачі, збору та аналізу інформації, які можуть використовуватися для здійснення еколого-експертних процедур. Виявлено проблемні питання у реалізації автоматизації еколого-експертних процедур. Визначено напрями подальших досліджень.

Ключові слова: екологічна експертиза, еколого-експертна процедура, ГІС-технології, інформаційні системи, навколишнє природне середовище, комп'ютерна програма, багатоцільові програмні продукти, спеціалізовані програмні продукти.

Іщенко А.А. ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И ПРОГРАММНАЯ РЕАЛИЗАЦИЯ АВТОМАТИЗАЦИИ ЭКОЛОГО-ЭКСПЕРТНЫХ ПРОЦЕДУР

В статье рассмотрено информационно-програмное обеспечение эколого-экспертных процедур. Обоснована необходимость автоматизации процесса проведения эколого-экспертных процедур. Проанализирован отечественный опыт использования многоцелевых и специализированных автоматизированных программных продуктов для осуществления эколого-экспертных процедур. Приведены основные программные продукты, построенные на базе использования современных ГИС-технологий, систем передачи, сбора и анализа информации, которые могут использоваться для осуществления эколого-экспертных процедур. Выявлены проблемные вопросы в реализации автоматизации эколого-экспертных процедур. Определены направления дальнейших исследований.

Ключевые слова: экологическая экспертиза, эколого-экспертная процедура, ГИС-технологии, информационные системы, окружающая природная среда, компьютерная программа, многоцелевые программные продукты, специализированные программные продукты.

Ichshenko O.A. INFORMATION TECHNOLOGIES AND IMPLEMENTATION OF AUTOMATION SOFTWARE OF ENVIRONMENTAL EXPERT PROCEDURES

In the article the information and software providing of eco-expert procedures examined. The necessity of automating the process of environmental expert procedures justified. National experience of using of specialized multi-use automated software to perform environmental expert procedures analyzed. The basic software products which based on the using of modern GIS technology, systems of communication, collection and analysis of information that can be used to perform environmental expert procedures, shown. Problems in implementing of eco-expert automation procedures detected. The directions for further researches defined.

Keywords: ecological expertise, eco-expert procedure, GIS-technology, information systems, environment, software, multi-software, specialized software products.

Постановка проблеми. Зростання антропогенного впливу на навколишнє середовище та надмірне використання природних ресурсів потребують постійного пошуку шляхів удосконалення у сфері системи управління екологічною безпекою.

Вихід із кризової екологічної ситуації вимагає широкого впровадження новітнього інформаційного забезпечення процесу управління природокористуванням в частині здійснення екологічного моніторингу, експертизи, аналізу ризиків та прогнозування стану навколишнього природного середовища, що створить необхідні умови для прийняття оптимальних управлінських рішень.

Наявна система управління природокористуванням має бути істотно модернізована за рахунок використання сучасних можливостей комп'ютерної техніки із застосуванням ГІС-технологій, систем передачі, збору та аналізу інформації.

Об'єктом дослідження виступає діяльність з впровадження інформаційних технологій під час здійснення еколого-експертних процедур.

Предметом дослідження є система інформаційного забезпечення управління природокористуванням в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Впровадження останніх років спостерігається значна зацікавленість науковців до проблематики здійснення екологічних експертиз за допомогою сучасних комп'ютерних технологій. Велику увагу цим питанням приділили такі українські вчені, як, зокрема, О.Я. Лазор, І.В. Кондратьєва, А.Л. Бобровський, С.С. Рижков, М.І. Шерман, Д.Ю. Касаткін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас аналізу сучасного стану здійснення еколого-експертних процедур з використанням наявних інформаційних технологій приділя-